

СТАНОВИЩЕ

на Българска народна банка
по Закона за достъп до документите
на Бившата Държавна сигурност
/обн., ДВ, бр. 63 от 1997 г./

УВАЖАЕМИ КОНСТИТУЦИОННИ СЪДИИ,

Отправеното до Конституционния съд искане на група народни представители за обявяване за противоконституционен на Закона за достъп до документите на бившата Държавна сигурност /ЗДДБДС/ следва да се приеме за допустимо. Искането е отправено от оправомощен субект по смисъла на чл. 150, ал. 1 от Конституцията на Република България /КРБ/ - 52 народни представители. В този смисъл не възразяваме срещу определението на Конституционния съд на Република България от 28 август 1997 г., с което е допуснато за разглеждане по същество искането на група народни представители от 38-то Народно събрание за установяване противоконституционността изцяло /на всички разпоредби/ на Закона за достъп до документите на бившата Държавна сигурност /ДВ, бр. 63 от 1997 г./.

По съществото на искането Българска народна банка може да изрази следното становище. Не считаме ЗДДБДС за противоречащ на българската Конституция. Възраженията на народните представители срещу него се групират в три основни групи, по които можем да приведем следните съображения.

1. Твърди се, че ЗДДБДС противоречи на един от основните конституционнотозаложени принципи на политическата система - принципа за разделение на властите. Формулировката му се съдържа от чл. 8 КРБ, който гласи, че „Държавната власт се разделя на законодателна, изпълнителна и съдебна.“ Теоритичната концепция, обосноваваща в нейния класически вид идеята за разделение на властите, се съдържа в труда на Шарл дьо Монтескьо „За духа на законите“. Монтескьо очертава механизмите за въздействие на властите помежду си, без да могат отделни власти да осъществяват вмешателство при осъществяване функциите на други. Изхождайки от тази класическа концепция, ние не споделяме мнението на 52-та народни представители, че разпоредбата на чл. 3, ал. 1 ЗДДБДС противоречи на принципа за разделение на властите и съответно на чл. 8 КРБ. Споменатият текст предвижда да се извърши проверка за принадлежността към бившата Държавна сигурност на определени длъжностни лица, сред които представители на съдебната власт /съдии от ВКС, ВАС, прокурори от Главна прокуратура, директор на НСС, членове на ВСС/, както и на членовете на Конституционния съд. По наше мнение осъществяването на такава проверка, макар и от представители на изпълнителната власт, включени в комисията по чл. 4, ал. 1 ЗДДБДС, не противоречи на принципа за разделение на властите. Констатацията за принадлежност или не към органите на бившата Държавна сигурност представлява единствено проверка за съществуването на обективен факт от действителността. Нито ЗДДБДС, нито който и да било друг от действащите в момента нормативни актове в Република България предвижда настъпването на някакви негативни последствия за лицата, спрямо които такава принадлежност бъде доказана. Следователно не може да се твърди, че осъществявайки предвидената от закона проверка, органите на изпълнителната власт осъществяват вмешателство при осъществяване функциите на висшите магистрати, конституционните съдии или президента. Не намираме за достатъчно обосновано твърдението на искателя, че „изпълнителната власт фактически и юридически се разпорежда със съдбата на висшите съдебни магистрати“. Нито фактически, нито

юридически изпълнителната власт може да попречи на визираните лица да продължат необезпокоявано изпълнение на своите функции. Независимостта на съдебната власт се изразява в правната недопустимост на другите власти да въздействат на съдиите, прокурорите и следователите. Същината на тази независимост е подчинението на магистратите само и единствено на закона. Не виждаме как резултатите от проверката по ЗДДБДС - каквито и да са тези резултати - могат да попречат на един магистрат да се подчиняват на закона при последващото изпълнение на своите функции.

Несъстоятелни по наше мнение са и възраженията, че по някакъв начин изпълнителната власт се поставя над съдебната или законодателната, както и над независими институции като БНБ или Сметната палата, след като на нея е възложено да извърши проверката по чл. 3, ал. 1 ЗДДБДС. Преди всичко самата законодателна власт в лицето на парламента е делегирало такава функция на изпълнителната власт. Администрацията не е започнала по собствена инициатива систематизирането на определена информация. Освен това проверката по чл. 3, ал. 1 ЗДДБДС е проверка за наличието или отсъствието на определен факт от действителността. Проверката се осъществява изключително въз основа на съществуващи документи, като администрацията действа при условия на обвързана компетентност. В много други подобни хипотези проверката за съществуването на определено фактическо положение се възлага именно върху органите на изпълнителната власт, особено когато резултатът от тази проверка не е свързан с произтичащи от законодателството негативни последици за подложените на проверка лица.

Неоправдано е принципът за разделение на властите и неговото конституционно закрепване да се довеждат до идея за пълно прекъсване на взаимодействието между трите власти. Този принцип само детерминира системата на държавните органи, които наистина представляват относително автономни, но и взаимодействащи, сътрудничащи си структури в осъществяването на държавната власт.

2. Второ съществено възражение срещу ЗДДБДС представлява твърдението, че законът изключва каквато и да е защита на засегнатите лица, което противоречи на чл. 56, чл. 117, ал. 1, чл. 120, чл. 122 КРБ. Чл. 56 КРБ гласи, че „всеки гражданин има право на защита, когато са нарушени или застрашени негови права или законни интереси“. Преди всичко не става ясно по какъв начин резултатите от проверката по ЗДДБДС могат да накърнят нечии права или законни интереси, както и кои всъщност са накърнените или застрашени права. А правото на защита по чл. 56 КРБ освен че е основно, всеобщо и лично право, има и тази съществена характеристика, че е с процесуален характер, **защото е средство за защита на друго право /накърнено или застрашено/**. Конституционният съд вече е имал случай да се произнесе съвсем недвусмислено /Решение N 3 от 17.05.1994 г. по к. д. N 1/1994 г., обн., ДВ, бр. 49 от 1994 г./, че при упражняване правото на защита по чл. 56 КРБ трябва да е налице не само застрашено конституционно право или конституционно признат интерес, но и право, което е признато в друг законов източник. Във всеки случай обаче необходима предпоставка за упражняване правото на защита е наличието на някакво застрашено или накърнено право. Употребеният в искането на народните представители израз „присъдата“ кой и в каква степен попада в кръга на лицата по чл. 3...“ очевидно се възприема и от самите автори на искането като твърде фигуративен. С присъда /в юридическия, а не в литературния или морален смисъл на това понятие/ се засягат права или законни интереси на гражданите - по някакъв начин тези права биват ограничавани или отнемани като санкция за нарушаване на определени правила за поведение, формулирани имплицитно в Наказателния кодекс. Излишно е да се споменава, че нито НК, нито който и да е друг действащ нормативен акт предвижда санкции за лицата, които се окажат сътрудници /щатни, нещатни или картотекирани/ на бившата Държавна сигурност.

От друга страна, никъде в ЗДДБДС не се посочва, че действията на комисията по чл. 4 не могат да се обжалват. Съгласно чл. 120, ал. 1 КРБ „съдилищата осъществяват контрол за законност на актове **и действия** на административните органи.“ Гражданите, които се почувстват засегнати от действията на комисията по чл. 4, могат да обжалват тези действия пред

съда. Особеността е, че това обжалване ще се осъществи не въз основа Закона за административното производство /тъй като органът по чл. 4 ЗДДБДС не издава административен акт/, а пряко на основание цитирания конституционен текст, предвид непосредственото действие разпоредбите на Конституцията /чл. 5, ал. 3 КРБ/.

В искането на 52-та народни представители се изтъква, че поради липсата на част от т. нар. „досиета“ може да се стигне до неравенство на гражданите пред закона - тези, за които документацията е запазена, да се окажат в по-неравностойно положение в сравнение с онези, за които също е имало подобни данни, но понастоящем те не са налице. Не смятаме възражението за достатъчно обосновано. Ако неговата логика се възприеме, държавата трябва например да абдикира от наказателно преследване на лица, за които има данни, че са извършили престъпление, поради обстоятелството, че във всяко развито общество има и определен процент неразкрити престъпления или престъпления с неизвестен автор и следователно техните извършители се оказват в по-благоприятно положение в сравнение с разкритите.

3. Трето основно възражение срещу ЗДДБДС е това, че той противоречи на конституционните норми, закрилящи достойнството на личността. Открива се несъответствие с чл. 29, ал. 1 КРБ /“никой не може да бъде подлаган на... унижаващо отношение“/ и чл. 32, ал. 1 КРБ /“Личният живот на гражданите е неприкосновен. Всеки има право на защита срещу незаконна намеса в личния и семейния му живот и срещу посегателства върху неговата чест, достойнство и добро име.“/. „Чест“ и „достойнство“ са етични категории. Правната теория е възприела, че „достойнство“ - това е външната оценка на личността, мнението на обществото за индивида, докато „честта“ е собственото самоуважение, самочувствие на личността.

Ако някое от лицата по чл. 3, ал. 1 ЗДДБДС се почувства засегнато от данните, съдържащи се в доклада на Министъра на вътрешните работи по чл. 5 ЗДДБДС, то /съответно прокуратурата/ може да заведе срещу него дело за обида или клевета по смисъла на чл. 146, респ. чл. 147 от

Наказателния кодекс /НК/. Друг въпрос е, че за да бъде налице фактическият състав на „обидата“, изявленията в доклада по чл. 5 ЗДДБДС - независимо от тяхната истинност или неистинност - трябва **обективно** да унижават честта и достойнството на лицето, което се смята за засегнато. Кое поведение е в този смисъл унижително се преценява според общоприетите правила на морала и нравствеността. Дали едно поведение е обидно или не, никога не може да зависи единствено от личната преценка на засегнатия. „Долната граница“, задължителният минимум за унижителност на едно действие винаги се определя според общовалидните критерии на обществото и ако определено поведение е под тази граница, то никога не може да се квалифицира като обида, дори дълбоко да засяга вътрешния мир на потърпевшия. В случай, че във връзка с доклада по чл. 5 ЗДДБДС бъдат заведени дела за обида, съдебната власт ще има възможност да прецени дали доказването на сътрудничество с бившата Държавна сигурност е обективно унижаващо обстоятелство. Ако съдът се произнесе положително - лицето ще осъществи правото си на защита по чл. 32, ал. 1 КРБ, без оспорваният закон да препятства това отстояване на собствената чест и достойнство, както се твърди в искането. Ако пък съдът прецени, че обида не е налице - честта и достойнството не могат да се смятат накърнени и възражението срещу закона отново остава безпочвено.

Разпоредбите на ЗДДБДС не възпрепятства фигуриращите в доклада по чл. 5 лица да завеждат срещу Министъра на вътрешните работи и дела за клевета, ако считат, че фигуриращите в доклада обстоятелства освен „позорни“ са и неистински. Клеветата е насочена към обществената оценка за индивида, докато обидата атакува личната му самопреценка. ЗДДБДС не създава имунитет за Министъра на вътрешните работи срещу наказателно преследване. Нещо повече. Предвид регламентирания от ЗДДБДС особен ред за оповестяване на резултатите от проверката и специфичните обекти на тази проверка по необходимост едновременно ще се реализират и четирите квалифицирани случая на обида или клевета, визирани в чл. 148, ал.1 и 2 НК, което превръща престъпленията от такива с частен характер в престъпления от общ характер, преследването за които се реализира по инициатива на прокурора. Налага се изводът, че под страх от предвидените

наказателни санкции Министерът на вътрешните работи по никакъв начин не би могъл едновластно и безконтролно „да борави със съдбата на хората, с тяхното достойнство и чест.“ При недобросъвестност от негова страна законодателството предвижда сериозни санкции и ЗДДБДС не създава прегради пред тяхното евентуално реализиране.

В заключение и на основание гореизложените съображения поддържа становището си, че Законът за достъп до документите на бившата Държавна сигурност не противоречи на Конституцията на Република България.

С уважение:

БЪЛГАРСКА НАРОДНА БАНКА

СВЕТΟΣЛАВ ГАВРИЙСКИ
УПРАВИТЕЛ

ДИМИТЪР АНАНИЕВ
НАЧАЛНИК УПРАВЛЕНИЕ
„ПРАВНО“